

اعراض در حقوق ايران

www.ketab.ir

سرشناسه	: احمدیان، علی، ۱۳۵۳ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: اعراض در حقوق ایران/ مولف علی احمدیان.
مشخصات نشر	: تهران: سنجش و دانش، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۲ ص.
شابک	: ۱۸۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۰۰-۴۶۹-۰۱۹-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: قاعده اعراض
موضوع	: E'raz formula (Islamic law)*
موضوع	: حقوق مدنی (فقه) -- ایران
موضوع	: Civil rights (Islamic law)-- Iran
موضوع	: حقوق مدنی -- ایران
موضوع	: Iran -- Civil rights
رده بندی کنگر	: BP ۱۶۹/۵۲ ۱۳۹۶ ۳ الف ۶ الف/
رده بندی دیویی	: ۳۲۴/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۶۹۳۶۰۱۹

اعراض در حقوق ایران

مولف::

علی احمدیان

ناشر:

انتشارات سنجش و دانش

تیراژ:

۵۰ نسخه

نوبت چاپ:

۱۳۹۶، اول

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۴۶۹-۰۱۹-۵

قیمت:

۱۸۰۰۰ تومان

آدرس: خ دانشگاه - تقاطع روانمهر - ساختمان سنجش و دانش پ ۱۲۶

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه:
۱۴	فصل اول
۱۴	کلیات و مبانی قاعده
۱۵	مبحث اول - تعاریف و کلیات قاعده:
۱۵	گفتار اول - مفهوم ماهیت اعراض:
۱۶	بند اول - مفهوم اعراض:
۱۶	الف - مفهوم لغوی اعراض:
۱۶	ب - مفهوم اصطلاحی اعراض:
۲۳	بند دوم - ماهیت حقوقی اعراض:
۲۴	الف - ماهیت حقوقی عمل اعراض:
۲۷	ب - ماهیت حقوقی ترک مال:
۲۹	گفتار دوم - صور اعراض:
۳۱	بند اول - اقدام عملی به رها کردن مال:
۳۱	بند دوم - قصد و نیت قبلی همراه با انشاء لفظی:
۳۱	بند سوم - ترک و رها کردن مال بدون ابراز اراده:
۳۳	الف - ترک مال از نظر فقهاء شیعه:
۳۴	ب - ترک مال از نظر فقهاء اهل سنت:
۳۵	پ - ترک مال از نظر حقوقدانان:
۳۷	ج - ترک و رها کردن مال در قوانین و مقررات جاری:
۴۲	بند چهارم - خارج شدن مال از دسترس مالک:
۴۳	الف - اشیا مغروق:
۴۶	ب - حیوانات سرگردان (ضاله):
۴۸	پ - اشیا پیدا شده:
۵۱	بند پنجم - ریختن پول و ارائه غذا در مهمانی و عروسی:
۵۱	مبحث دوم - دلایل و مستندات قاعده در فقه و حقوق:

۵۱	گفتار اول - نظریه فقها و ادله حجیت قاعده در فقه:
۵۲	بند اول - ادله عام:
۵۲	الف - اصل علیت:
۵۴	ب - قاعده تسلیط:
۵۶	پ - قاعده اقدام:
۵۷	بند دوم - ادله خاص:
۵۷	الف - کتاب (قرآن):
۵۸	ب - روایات:
۵۸	۱ - روایت غریبه سفینه:
۶۰	۲ - صحیح مسلم، ابوالله ابن سنان از امام جعفر صادق (ع):
۶۱	۳ - روایت سهل ابن زباده:
۶۲	۴ - صحیح حریر بن ابی عبد الله (ع):
۶۳	۵ - روایت معاویه ابن وهب از امام صادق (ع):
۶۴	۶ - روایت محمد ابن یعقوب:
۶۴	پ - اجماع در برخی موارد:
۶۵	۱ - اجماع در عتق و وقف:
۶۵	۲ - اجماع در غوص:
۶۶	ج - بناء عقلا:
۶۷	گفتار دوم - نظریه حقوقدانان در مورد قاعده و شرایط انعقاد آن:
۶۸	بند اول - نظریات حقوقدانان در مورد قاعده:
۷۰	بند دوم - شرایط تحقق اعراض:
۷۱	الف - شرایط اعراض کننده:
۷۳	ب - شرایط اموال مورد اعراض:
۷۵	فصل دوم
۷۵	جریان قاعده اعراض در اموال و حقوق و منافع
۷۶	مبحث اول - انواع اموال و جریان قاعده اعراض در آنها:
۷۷	گفتار اول - جریان قاعده اعراض در اموال عینی:
۷۹	گفتار دوم - جریان قاعده در سایر مصادیق اموال:
۷۹	بند اول - جریان قاعده اعراض در مالکیت معنوی:

۸۰	الف-اعراض ارادی در مالکیت معنوی:
۸۴	ب-ترک و رها کردن در مالکیت معنوی:
۸۵	بند دوم- جریان قاعده اعراض در اسناد تجاری:
۸۶	مبحث دوم-جریان قاعده اعراض در حقوق متصوره و فرضیه و منافع:
۸۷	گفتار اول-حقوق مستقر بر اموال و اعراض از آنها:
۹۰	گفتار دوم-جریان قاعده اعراض در منافع:
۹۰	بند اول-جریان قاعده اعراض در حق انتفاع:
۹۱	بند دوم-جریان قاعده اعراض در روابط موجر و مستاجر:
۹۲	بند سوم-جریان قاعده اعراض در حقوق صنفی و سرقتی:
۹۶	فصل سوم
۹۶	اثبات وقوع اعراض و جریان قاعده پس از تحقق آن
۹۷	مبحث اول-جریان قاعده اعراض در دادرسی:
۹۸	گفتار اول-طرق اثبات انواع اعراض:
۱۰۰	بند اول-لزوم اثبات اعراض در برخی از قوانین:
۱۰۲	بند دوم-عدم لزوم اثبات اعراض در برخی دیگر از قوانین:
۱۰۳	بند سوم-مرجع صالح برای دعاوی اعراض:
۱۰۸	گفتار دوم-آثار اثبات اعراض:
۱۰۹	بند اول-آثار تحقق اعراض از مالکیت:
۱۱۰	الف-جریان قاعده اعراض و انفال:
۱۱۲	ب-وضعیت حقوقی انفال:
۱۱۳	پ-جریان قاعده اعراض و مباحات:
۱۱۵	۱-وضعیت مباحات و مالکیت بر آنها:
۱۱۶	۲-وضعیت مال معرض عنه در قوانین موضوعه:
۱۱۷	ج-جریان قاعده اعراض و اموال مجهول المالک و نقش دادستان:
۱۱۹	۱-نقش دادستان(حاکم) در جریان قاعده اعراض:
۱۲۰	۲-شرح وظایف دادستان در قوانین مختلف:
۱۲۵	مبحث دوم-آثار جریان قاعده اعراض در حقوق متصوره:
۱۲۵	گفتار اول-آثار اعراض بعنوان مکمل مالکیت:
۱۲۷	گفتار دوم-آثار اعراض بعنوان تثبیت کننده مالکیت:

۱۳۰	فصل چهارم
۱۳۰	جریان قاعده در اموال غیر منقول و اموال ثبت شده
۱۳۱	مبحث اول-جریان قاعده اعراض در اموال غیر منقول:
۱۳۳	گفتار اول-اعراض در اراضی و املاک از نظر فقها:
۱۳۴	بند اول-انواع اراضی در نظر فقها:
۱۳۶	بند دوم-روایات و نظریات مخالف اعراض در اراضی:
۱۳۸	بند سوم-روایات و نظریات موافق اعراض:
۱۳۹	گفتار دوم-جریان قاعده اعراض از اراضی و املاک در قوانین موضوعه:
۱۴۱	الف - جریان قاعده در اراضی بایر:
۱۴۱	۱-تعریف زمین بایر در قوانین مختلف:
۱۴۲	۲-تکلیف ملکیت بر اراضی بایر:
۱۴۸	ب-جریان قاعده اعراض در اراضی موات:
۱۵۰	۱-تعریف اراضی موات در قوانین مختلف:
۱۵۲	۲-سیر تاریخی قوانین مربوط به اراضی موات و نقد و بررسی آنها:
۱۵۹	مبحث دوم-جریان قاعده اعراض در اموال ثبت شده:
۱۶۱	گفتار اول-جریان قاعده اعراض در املاک ثبت شده:
۱۶۵	گفتار دوم-جریان قاعده اعراض در برخی از اموال منقول ثبت شده:
۱۶۶	بند اول - اعراض از وسایل نقلیه موتوری:
۱۶۶	بند دوم-اعراض از برخی اموال خاص:
۱۶۹	فصل پنجم
۱۶۹	رجوع از اعراض
۱۷۰	مبحث اول-رجوع از اعراض و آثار آن:
۱۷۱	گفتار اول-امکان رجوع از اعراض:
۱۷۳	گفتار دوم-آثار رجوع از اعراض:
۱۷۵	مبحث دوم-رجوع از اعراض در قوانین موضوعه:
۱۷۵	گفتار اول-رجوع در اموال منقول:
۱۷۵	بند اول-قانون جمع آوری و فروش اموال تملیکی:
۱۷۹	گفتار دوم-رجوع از اعراض در املاک و اراضی:
۱۸۰	بند اول-تشکیل ستاد اجرائی فرمان امام و وظایف آن:

۱۸۳

بند دوم-امکان رجوع در اراضی موات و بایر:

۱۸۵

بند سوم-رجوع در املاک ثبت شده:

۱۸۷

فهرست منابع و مآخذ مورد استفاده

www.ketab.ir

در فقه اسلام و حقوق ایران که منبعث از آن است اصل حاکمیت اراده با عبارت معروف «العقود تابعه للقصود» شناخته شده است و هدف فرد نیز از آزادی اراده تامین مصالح و منافع و حفظ اموال و مالکیت خود تا حداکثر امکان میباشد، البته انسان بگفته جان لای فیلسوف انگلیسی قرن ۱۷ در طول تاریخ به تجربه یاد گرفته برای اینکه احترام اموالش حفظ شود باید احترام اموال دیگران را داشته باشد یعنی این آزادی اراده در قرارداد باید در حدی باشد که به آزادی اراده و آزادی قراردادی طرف مقابل نیز آسیبی نرسد زیرا مبنای مالکیت، در بیشتر موارد کار و زحمت انسان است و مال حاصل دسترنج اوست و با توجه به اینکه اموال و دارائی تمامه محدود است پس اصولاً نباید مال هدر شود یا معطل و عاطل گذاشته شود و هرگز تسلط بر نفس و اموال خود را دارد.

شایان ذکر است که در دین مبین اسلام نیز تأکید زیادی بر حرمت مال مسلم صورت گرفته است بطوری که خداوند در قرآن در آیه ۱ اسوره مبارکه نساء می فرماید «لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ» و با این آیه که از مبنای قاعده فقهی احترام نیز می باشد مسلمانان از تصرف و تملک بای اموال یکدیگر باز داشته شده اند و طبق قاعده فقهی احترام حرمت مال مسلمان مانند خون او و واجب است. همچنین طبق قاعده لازمه که از قواعد مهم فقه اسلام است و در اصل ۴۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز تأکید گردیده هیچکس نمی تواند اعمال حق خود را وسیله اضرار غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد.

حقوق خصوصی به دو شاخه اصلی حقوق مدنی و حقوق تجارت تقسیم بندی می شود و در حقوق مدنی که بیان کننده بیشترین قواعد مربوط به روابط خصوصی بین افراد جامعه می باشد بنظر می رسد حقوق اموال و روابط مالی و ماهیت مال و نحوه ایجاد و انتقال و زوال مالکیت از مهمترین مباحث حقوق مدنی باشد که قانون مدنی ما رابطه انسان با اموال را در ماده ۲۹ خود بصورت مالکیت، حق انتفاع و حق ارتفاق بیان نموده و صرف نظر از ایرادات وارده به ماده مرقوم که محل بحث آن در اینجا نمی باشد، این رابطه بین اموال و انسان ممکن است به طرق مختلف قهری و ارادی ناشی از اعمال حقوقی از قبیل انواع عقود و ایقاعات یا وقایع سوتی وجود آید.

رایج ترین مالکیت که بصورت قهری حاصل می شود از طریق توارث می باشد که بدون دخالت انسان بدست می آید و مالکیت ارادی نیز از طریق اعمال حقوقی است که ممکن است ایجاد کننده رابطه حقوقی و مالکیت از قبیل حیازت مباحات و مصادیق آن مثل صید و شکار یا جابجا کننده و منتقل کننده مالکیت مانند برخی از عقود و ایقاعات مثل بیع و صلح و هبه و اجاره و اخذ به شفعه یا منحل کنند و زایل کننده رابطه حقوقی موجود مثل طلاق و فسخ و اعراض باشد.

اعراض از نظر برخی از فقها بعنوان یکی از اسباب زایل کننده مالکیت و از بین برنده حق عینی مطرح گردیده و مورد قبول بیشتر حقوقدانان نیز قرار گرفته است که از نظر طرفداران آن اگر با جمیع شرایط ذکر شده برای صحت آن واقع شود مال مورد اعراض از مالکیت مالک فک شده و رابطه اعتباری مالکیت قطع می شود، البته اعراض از جنبه های مختلف حتی از اصل موضوع و مفهوم و ماهیت و مبانی و حدود و قلمرو و آثار و نتایج و نحوه

اثبات و غیره بین علما و حقوقدانان مورد بحث و اختلاف نظر می‌باشد که در مباحث مختلف بررسی خواهد شد.

ممکن است شخصی بعضی از اموال خود را با صرف نظر کردن از آنها رها نماید مثلاً لباس یا وسایل خانه خود را بیرون از خانه رها نماید یا شخصی ممکن است برای فرار از مالیات یا مسئولیتهای دیگر برخی از اموالش را ترک کرده و حتی اعلام نماید که از تسلط و مالکیت بر آن اموال صرف نظر نموده است یا حتی با حسن نیت و بدلیل اینکه به آنها نیاز ندارد با هزینه نگهداری آنها بالا می‌باشد آنها را رها نماید که در این مورد سؤالاتی مطرح میشود که به شرح ذیل می‌باشد.